

Lördagen den 26 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 23 i denna månad äfvensom protokollsutdrag för gårdagen, angående en af Herr P. Engman ingifven skrift om ersättning för resekostnad till och från Riksdagen samt arvode för den tid, som förflutit från Riksdagens början, upplästes och godkändes.

§ 2.

Herr Talmannen anmälde, att Herr Lars Daniel Andersson aflemnat polett såsom ombud för valkretsen Grums och Kihls häraders domsaga. Herr Lars Daniel Andersson, som var tillstädes, helsades af Herr Talmannen å Kammarens vägnar och intog derefter sin plats bland Kammarens ledamöter.

§ 3.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt hans uppfattning af grundlagens stadgande i 55 § Riksdags-ordningen, motionstiden utginge med nästa Tisdag, den 29 innevarande månad, men på det att all tvetydighet i fråga härom måtte varda i tid undanröjd, anhöll Herr Talmannen, att Kammaren ville tillkännagifva, huruvida berörda åsigt af Kammaren delades.

Denna Herr Talmannens uppfattning blef af Kammaren godkänd.

§ 4.

Sedan Herr Talmannen, med erinran att Kammaren beslutat, det val af de ledamöter, som enligt Riksdags-ordningens 80 § borde hafva inseende öfver Riksdagens särskilda Kansli, skulle tills vidare anstå, meddelat den upplysning, dels att åtskilliga ärenden redan blifvit anmälda, som borde komma under handläggning af berörda Kansli, dels ock att Första Kammaren för sin del redan förrättat dylikt ledamotsval, beslöt Kammaren, på Herr Talmannens framställning, att omförmälda val skulle nästa Onsdag företagas.

§ 5.

Föredrogs och godkändes Första Kammarens tillfälliga Utskotts Utlatande N:o 3, i anledning af väckt förslag om öfverlemnande åt Talmännen att första gången sammankalla Kamrarnes gemensamma Utskott.

§ 6.

Protokollsutdrag angående det under nästföregående § antecknade ärende upplästes och godkändes.

§ 7.

Föredrogos ånyo följande den 23 i denna månad bordlagda, af Herr *Bergström* väckta motioner, N:ris 3 och 4.

Båda motionerna hänvisades till Stats-Utskottet.

§ 8.

Herr *Bergströms* bordlagda motion N:o 5, angående förändrad lydelse af 9 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 föredrogs åter, dervid ordet begärdes af:

Herr *Bergström*: Då jag för Kammaren föredrog förevarande motion, yttrade jag, att det syntes mig tvifvelaktigt, huruvida densamma borde hänvisas till ständigt eller tillfälligt Utskott. Jag erkänner, att jag ännu är härutinnan tvehogse, och att jag lifligt skulle önska, det frågan blefve föremål för diskussion inom Kammaren. Den är nemligen af stor vikt; enär på det beslut, Kammaren kommer att fatta, beror, huruvida för framtiden ett förslag om ändring i kommunal-författningarne måste för Riksdagen framläggas under de tio första dagarne efter Riksdagens öppnande eller om sådant förslag kan, såsom hörande till tillfälligt Utskotts handläggning när som helst under Riksdagens lopp framställas. Vidare inverkar beslutet på frågan, huruvida remiss till Utskott kan vägras eller icke.

Herr *Ödmansson*: För min del anser jag det vara uppenbart, att frågor om ändring i kommunallagarne böra hänskjutas till Lag-Utskottet, som i nu gällande 57 § af Regeringsformen finnes stadgadt, att Konungen och Riksdagen gemensamt stifta dessa lagar.

Herr *Carl Ifvarsson*: Jag instämmer helt och hållet i den nästföregående talarens mening och anser således, lika med honom, att motionen bör till Lag-Utskottet hänvisas. Med den ingripande vikt för hela statslifvet, som kommunallagarne onekligen ega, synes det mig alldeles nödvändigt, att dithörande frågor handläggas af det Utskott, som har sig anförtrodd beredningen af öfriga lagfrågor, och jag ser till och med intet skäl, hvarföre kommunallagen i allmänhet icke skulle kunna betraktas såsom varande af civillags natur och med sådan i allo lika behandlas.

Flere ledamöter instämde.

Öfverläggningen var slutad, och motionen N:o 5 jemte deröfver afgifna yttranden hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 9.

Vid föredragning ånyo af Herr *Ribblings* bordlagda motion, N:o 6, om åtgärders vidtagande för beredande af pensioner åt ålderstigne och otjenstbare prestmän, begärdes ordet af:

Herr Hedlund: Med ledsnad har jag anmärkt, att Professoren Ribbing för ögonblicket ej är i Kammaren tillstädes, då hans motion från min sida föranleder åtskilliga anmärkningar, så väl beträffande motiveringen, som i fråga om sjelfva förslaget, hvilka det varit mig kärt att få underställa motionärens eget omdöme. Då jag emellertid nu nödgas i hans frånvaro framställa mina åsikter i förevarande ämne, måste jag på förhand aumärka, att ett eller annat misstag måhända insnugit sig i min uppfattning af motionärens tankegång och syften. Vid motionens uppläsande egnade jag den visserligen min noggrannaste uppmärksamhet, men ej mindre det lågmälda föredraget, än motionens vidlyftighet och den tid, som sedan uppläsandet förflutit, förklara tillräckligt ett förbiseende eller missförstånd. Ett moment i föredraget var likväl för hela den följande motiveringen af alltför stor vikt, att jag kunnat förbise det. Staten har, efter motionärens åsigt, skyldighet att tillse, det ingen af dess medborgare är utan religion eller "fri från religion", såsom orden föllo sig. Och från denna grundsats drager motionären den slutföljd, att Staten åligger omsorgen om presterskapets pensionering. Jag behöfver väl knappast påpeka det betänkliga deruti, att grunda anordningen af ekonomiska förhållanden på sådana allmänna satser eller kanske rättare fraser, som den nyssnämnda. Med lika mycket skäl skulle man kunna på grund af den allmänt medborgerliga pligten att deltaga i fosterlandets försvar argumentera för hvilket anslag till försvarsverket som helst; och det skulle vara ett lätt arbete att nedgöra all opposition genom att helt enkelt förklara den ofosterländsk. Man skulle kunna tillämpa samma slutföljd på landets näringslif, hvars utveckling ju också bör ligga i Statens intresse, och deraf hemta anledning att påyrka våra näringsidkares pensionering på det allmännas bekostnad. För min del betvivlar jag högligen premissens riktighet, och långt ifrån således att inrymma Staten någon rättighet eller belasta den med någon förpligtelse i fråga om det religiösa lifvet, skulle jag nästan vilja säga, att Gud sjelf ej eger en sådan magt, emedan sådant vore ett ingrepp i den individuella friheten och det i dess aldra ömtåligaste punkt.

Jag påminner mig i afseende just på förevarande ämne ett arbete af Sören Kierkegaard. Han har deri uppställt den fråga: huru Staten skulle bära sig åt för att, om möjligt, göra all kristendom omöjlig? Om, svarar han, Staten affönade 12 till 1,500 präster för att predika emot kristendomen, skulle målet ej sålunda vinnas? Möjligen — men långt säkrare derigenom, att samma 12 till 1,500 personer få i uppdrag att predika för kristendomen. Derigenom skall den äkta kristendomen, försakelsens, korsfästelsens religion med nödvändighet gå förlorad. Jag gillar ej denna Kierkegaards stränga åsigt; men jag måste lika bestämdt bekämpa den motsatta uppfattning, som från Statens ingripande i och befrämjande af religionen väntar någon vinst för den sanna och äkta religiositeten.

Motionären söker anledningen till den nu allmänt öfverklagade prestbristen uti presterskapets dåliga aflöning. Äfven detta påstående vill jag söka att jäfva. Det torde väl ej kunna nekas, att presterskapets i England ekonomiska ställning måste räknas såsom synnerligen god. Statskyrkan har ett öfverflöd på feta prestgäll, på rika biskopsstolar. Nåväl, prestbristen der är lika stor, om ej större än i vårt land. För ett par

år sedan har en af denna kyrkas förnämste prelater, erkebiskopen i London, med bedröfvelse anført detta faktum, och han har dertill fogat ett annat, som tjenar till antydning om, hvar orsaken till det onda måste sökas, att nemligen presterskapets intellektuella odling, deras andliga nivå befann sig i ett märkbart och oafbrutet sjunkande, att männen med de större kunskaperna, de mera framstående själsförmögenheterna hade upphört att inom kyrkan söka ett fält för sin verksamhet, och att kyrkan därför måste låta sig nöjas med hvad som återstod, sedan det bästa blifvit utgallradt.

Motionären har påpekat orimligheten deraf, att nådåren betraktas såsom pension åt en afidens prestmans enka eller barn. Han har, efter min tanke, fullkomligt rätt häri, men samma grundsats återfinnes äfven annorstädes, såsom t. ex. vid de s. k. prebendepastoraten. I praktiskt afseende torde dessutom detta förhållande icke medföra så särdeles svåra olägenheter. Fall gifvas till och med, då pastorn blifvit bättre skötta af nådårspredikanten, som ock vanligen är en yngre och kraftigare man, än af den ordinarie presten. Exempla sunt odiosa, men de äro ej få.

Jag anser det i allmänhet vara föga skäl att bättra på institutioner, som hvila på en falsk och därför vacklande grund. Så länge kyrkan icke är en fri förening af menniskor, genomträngda af samma tro, utan en sammanfogning af vissa hemman till ett helt, kalladt församling, tror jag det ej löna mödan, att Staten tager någon befattning med presterskapets pensionering. Och i allt fall synes mig ögonblicket vara för en framställning, sådan som motionärens, synnerligen illa valdt. Jag hemställer därför, huruvida han ej skulle vilja återtaga motionen.

Herr Rosenberg: Så vidt jag hittills kunnat uppfatta karakteren af den nu varande Riksförsamlingen, är det hufvudsakligen tvänne grundsatser, som inom densamma önska göra sig gällande, nemligen att iakttaga sparsamhet i penningar och sammanledes uti tid. Det är möjligt, att Ständsriksdagen gjort sig skyldig till misshushållning i dessa hänseenden; men den nu varande Representationen kan och bör ej fortgå på samma väg och aldraminst bör den lägga nya bekymmer och nya bördor till de redan befintliga. Således önskar jag ingen ny pensionsstat på Statsverket för närvarande. Men jag är ock öfvertygad, att det Utskott, hvartill nu ifrågavarande motion torde blifva hänvisad, eller Stats-Utskottet, aldrabäst är i tillfälle bedöma hvad svaret på densamma måste blifva, och att således Kammaren med trygghet och utan vidlyftig diskussion kan till detta Utskott öfverlemna omsorgen om motionens vederbörliga affärdande, hvarigenom vi nu för tillfället kunde bespara tid. För min egen del vill jag blott tillägga, att det nej, jag medsänder motionen, grundar sig på den öfvertygelse jag hyser, att sammanblandningen emellan stat och kyrka i vårt land redan blifvit drifven långt nog, och att Representationen alltså, långt ifrån att på detta sätt befästa banden dem emellan, bör öfverlemna åt presterskapet sjelft att ordna sina pensionsangelägenheter. Jag anhåller emellertid, att motionen måtte hänvisas till Stats-Utskottet, då deri blifvit väckt fråga om Statens mellankomst.

Herr August Andersson: Jag har ansett mig icke kunna låta en motion af sådant syfte, som den föreliggande, gå oanmärkt förbi, utan anhåller att få beledsaga den med några ord. Ehuru jag förmodar, att den har föga utsigt att vinna framgång — så emottagen, som den redan blifvit — vill jag dock ytterligare påpeka hvad en föregående talare redan antydtt, att nemligen penningställningen i landet är sådan, att hvarje tillökning i skattebördor skulle väcka stort bekymmer och allmän ovilja i landet. Och icke lär man, för presterskapets pensionering, vilja taga sin tillflykt till den illa anskrifna lånemethoden, åtminstone måste jag deremot inlägga mitt bestridande. I allt fall tror jag, att motionärens skildring af presterskapets betryckta ställning på det hela är öfverdrifven, och att den nu pågående löneregleringen, när den hunnit fullständigt genomföras, skall i de flesta fall försätta presterskapet i en så oberoende ekonomisk ställning, att all vidare pensionering, utom den redan befintliga, måste anses öfverflödig.

Herr Hierta: Ingen torde kunna bestrida, att man bör så mycket som möjligt spara på tiden i fråga om diskuterandet af motioner före deras remiss; men å andra sidan är det en omöjlighet, att en motion skulle, på sätt nu blifvit yrkadt, återtagas eller förfalla, utan att diskussion i ämnet föregått. Hvad angår de många af Herr Hedlund framställda ganska tänkvärda sanningarne, ber jag blott få nämna, att jag icke tror dem ega sin tillämplighet på nu förevarande ämne, ty Professor Ribbing har ej ifrågasatt, att presterskapets pensioner skulle utgå ifrån statskassan, utan endast åsyftat anordnandet af en pensionsinrättning, åstadkommen genom presterskapets egna tillgångar. Då man betraktar frågan ur denna synpunkt, behöfver man således icke taga hänsyn till de af Herr Hedlund påpekade förhållandena, men utaf en sådan uppfattning följer äfven, att motionen bör remitteras icke till Stats-Utskottet, utan till ett tillfälligt Utskott. För att åter kunna bedöma den frågan, huruvida motionen bör remitteras eller genast afslås, torde det vara nödigt att höra motionärens egen uppfattning af frågan, hvarföre jag icke kan annat än uppmana honom att yttra sig i ämnet.

Herr Ribbing: Då min ärade vän, representanten från Göteborg, anhållit, att jag skulle återtaga min motion, är redan detta ett skäl, hvarföre jag nu begärt ordet för att i korthet angifva de grunder, till följd af hvilka jag finner mig förhindrad efterkomma hans begäran; och ehuru tiden är knapp, måste jag dock bedja att några ögonblick få taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk. Men härtill kommer ännu ett skäl. Hade min motion afsett beviljande af statsanslag, då skulle den naturligtvis hafva remitterats till Stats-Utskottet, och i sådant fall hade det icke varit skäl att vid och före remissen af densamma hålla långa tal; men nu åsyftar motionen endast en underdänig skrifvelses aflåtande till Kongl Maj:t. Den är således af beskaffenhet att böra af tillfälligt Utskott behandlas och behöfver icke ens remitteras till *något* Utskott för att kunna afgöras, ty ehuru Kammaren icke kan utan remiss bifalla densamma, kan den dock genast afslå den. Att något diskutera en dylik motion, sedan invändningar mot densamma blifvit gjorda, torde, åtminstone för motionären sjelf, ej

sakna skäl, och jag önskar därför i korthet utveckla de grunder, som föranlett mig att framställa denna motion.

Såsom jag nyss hade äran nämna, innehär min motion *icke* förslag om något statsanslag, utan den handlar om en underdånig skrifvelse, innefattande begäran om en utredning af möjligheten och behovet af en sådan pensionsinrättning, som jag åsyftat, samt sättet för densamma bildande. Att nu, i dessa svåra penningtider framkomma med anspråk på statsanslag för en sådan institution, inser jag mer än väl skulle hafva varit olämpligt. Men för hvar och en, som genomläst min motion, torde det vara klart, att deri ej heller för framtiden, annat än villkorligt och såsom sista resurs, är fråga om statsanslag; att jag ingalunda ansett presterskapets pensionering böra i första hand åstadkommas genom statsbidrag, utan endast förutsatt möjligheten af dylika såsom subsidier i sista hand. Då jag i min motion i allmänhet icke ingått i detaljerna angående sättet för en pensionsinrättnings bildande och ordnande, utan föreslagit sakens närmare utredning af en komité, har detta skett af det, äfven angifna skäl, att jag ansett en sådan bättre än jag kunna angifva nämnda sätt, och endast i förbigående och exempelvis har jag derföre påpekat en eller annan utväg, för att lösa det framställda problemet. Dessa utvägar visa *icke* på Staten. Jag har *först* såsom en sådan angifvit: stadgande att alla presterliga lägenheter skulle för *en* gång, när de blefve lediga, icke tillsättas under ett års tid, utan inkomsterna derunder ingå till Pensionskassan. Att prestlügenheterna sålunda under ett år komme att sakna ordinarie innehafvare, vore visserligen ett ondt, men ett tillfälligt och öfvergående ondt för en gång, hvarigenom undvekes det nu *ofta* återkommande af extra ordinarie presterskap för de församlingar, i hvilka det ordinarie består af gamla, orkeslösa och för sin tjänst odugliga män. Det andra af mig påpekade medlet för Pensionskassans bildande är bidrag från presterskapet sjelft i proportion till deras löneinkomster, i likhet med hvad som vid andra tjänster eger rum. Först i sista hand har jag tänkt mig möjligheten af bidrag från Statens sida. Möjligen skulle ock den komité, som finge denna sak om hand, kunna utfinna äfven andra tillgångar, hvilka vore till ändamålet användbara. En sådan finnes t. ex. otvifvelaktigt i de s. k. kadukmedlen, hvilka numera med all billighet väl borde anslås till kyrkan, då skolan ej längre ensamt eller öfvervägande är en skola för ämnessvenner till prestkallet. Men, såsom jag nyss nämnde, jag anser det icke tillkomma mig att derom afgifva något mera detaljeradt förslag, utan har med det nu nämnda endast velat fästa uppmärksamheten på innehållet och tendensen i min motion.

En anmärkning till i samma hänseende anser jag mig böra göra. Antag att denna motion, om ock ej *om* statsanslag, dock slutligen *möjligtvis* kan leda till *fråga* om sådana; antag alltså, att i *sista* hand bidrag från Staten blefve nödiga för den föreslagna pensionsfonden, skulle motionen ej då, åtminstone indirekte, strida mot den nu, med rätta, proklamerade principen af sparsamhet? För det första just *om* så skall blifva nödigt, skulle den föreslagna komitéen utreda. För det andra: *om* denna komité då komme till sådant resultat, — hvilket är *möjligt*, ej *givet*, — så, innan densamma hunnit sluta sina arbeten, och Kongl. Maj:t sedermera hunnit afgifva Proposition i ämnet till Riksdagen, kunde ju äfven de eko-

nomiska förhållandena för landet hafva blifvit andra än de nu äro, så att äfven från Statsverkets sida bidrag skulle kunna lemnas. Frågan reducerar sig derföre i denna stund dertill, huruvida de missförhållanden, jag genom mitt förslag velat afhjelpa, verkligen äro af den beskaffenhet, att det nu kan vara skäl att de förtjena afseende och påkalla uppmärksamhet, af den beskaffenhet, att man anser mödan värdt att redan nu *örja* med åtgärder för deras undanrödjande eller att taga första steget i en dylik riktning. Fäster jag mig vid de skäl, som här blifvit emot min motion anförda, kan jag icke finna, att de skulle visa öfverflödigheten af en sådan åtgärd. En talare har sagt, att då den nu pågående löneregleringen för presterskapet kommit till stånd, någon pensionering af presterskapet icke skulle behövas, utan presterne under tjänstetiden kunna af sina löner göra besparingar för hållande och aflönande af vikarier, när de sjelfve blefve otjenstbare. Men detta är ju alldeles orimligt, då man besinnar, att löne-regleringsnämnder finnas, som bestämt t. ex. minimilönen för en komminister till ungefär 1,200 R:dr. Kan man väl tro och begära, att presten skall lefva på en sådan lön och dermed försörja familj, samt dessutom göra besparingar?

Mera ingripande skäl hafva anförts af en annan talare. Det är ändamålslost, har han sagt, att pensionera presterskapet, redan derföre att ingen *kan* åstadkomma religiositet hos en annan; ändamålslost äfven derföre att prestens duglighet står i intet förhållande till hans lön. Jag vill icke inlåta mig i någon vidlyftigare diskussion härom. Under min studenttid minnes jag visserligen, huru vi hade s. k. disputationsöfningar och der-vid, likasom barn, hvilka leka med att drifva fjäderbollar och oupphörligt låta dem återstudsa från den ena till den andra, utan att de få falla, återkastade ständigt på nytt sätt formade och tillspetsade argumenter mot hvarandra, utan att någon ville gifva sig tappt eller låta diskussionen falla. En återerinring af dessa angenäma ungdomsöfningar måste jag emellertid spara till lämpligare tillfälle; här i en församling af praktiskt sinnade och intresserade män, öfverläggande för att komma till praktiska resultat vore sådant föga lämpligt eller passande. Derföre inskränker jag mig ock, i anledning af den anförda anmärkningen, till en enda erinran. Man producerar visserligen lika litet religiositet som *någon* form af bildning eller sedlighet, — det är otvifvelaktigt sannt — så, som man producerar t. ex. kläde; utan allt hvad man så i Staten, i skolan, i hemmet som i kyrkan kan uträtta i nyssnämnda hänseende, är endast att gifva och erbjuda pupillen, klienten tillfällen, auledningar och motiver till det rigtige, goda och sanna. Att göra mer står ej i mensklig magt, men frågan är, huruvida ej detta kan vara godt nog. Detta visar sig lätt genom en blick på olika folk och tidevarf, på dem, som erhållit bildning och på dem hvilka icke erhållit någon sådan. Ej hafva de förre fått denna sig påtvingad, ej heller har man hos dem på något sätt *producerat* bildning och civilisation. Hvad emellertid närvaro eller frånvaro af sådant tillfälle och erbjudande *betyder*, derom behöfver jag ej närmare erinra denna upplysta församling. I sin allmänhet taget eger det sitt uttryck i motsatsen mellan vilden och den bildade menniskan. Deraf då ock, i ifrågasvarande fall, betydelsen för den *religiösa* uppfostran och religiositeten af att sakna eller ega fullt kvalificerade religionslärare.

Men, säger vidare den värde talaren, har väl detta något sammanhang med presterskapets pensionering? Man bör ej tala om så stora saker, eller med dem vilja biuda ihop och i sammanhang sätta obetydliga ekonomiska frågor. Jag vågar i sista hänseendet vara af alldeles motsatt tanke, tror alltså tvärtom, att, när de små sakerna *icke* kunna sättas i sammanhang med de stora, är det bäst att alls icke tala om dem, ty då utgöra de blotta tillfälligheter och hugskott; men i motsatt fall deremot ega de sin betydelse just genom sitt samband med de stora sakerna. Men, frågar någon, skulle det då verkligen finnas ett sådant kausalsammanhang emellan dessa stora frågor, hvilka jag nu vidrört, och det ämne, som utgör föremål för min motion? Ingalunda *så*, att det skulle vara min mening att säga, att, blott en pensionsinrättning komme till stånd, vi äfven skulle få en lefvande religiositet och ett fullt dugligt presterskap. Nej, men det är åtminstone *ett* strå till stacken och redan *så* är det efter min tanke viktigt. Ty om det för enhvar ju måste vara klart, att för framgång i bibringande af undervisning och bildning i *alla* former, i skolan o. s. v., erfordras friska och lefvande krafter, så måste ock erkännas, att detsamma gäller om bibringande af bildning och undervisning i religiöst hänseende; nu saknas sådana krafter hos dekrepita och orkeslösa gubbar; ergo utgör det en vinst för den religiösa bildningen, om medel finnas och utvägar vidtagas för att slippa hafva sådana till religionslärare. Detta är det enkla kausalsammanhang, som min ärade motståndare, Herr Hedlund, ej kunnat finna och rent af förnekat. Och dock har han själf i sitt anförande framställt ett ganska godt skäl *för* denna min åsigt, då han omtalade, huru han kände församlingar, hvilka skattade sig lyckliga, då de egde nådärspredikanter, och sörjde, då de skulle förlora dem. Hvaraf kommer sig väl detta? Ej beror det på den tillfälliga titeln af nådärspredikant, utan, förklarade han, derpå att de varit unga och kraftiga predikanter, och det är en lycka att ega sådane under det de ordinarie presterne varit gamla och utslitna. Vore det då, vid sådant förhållande, så illa om man medelst pensionering af de sistnämnde kunde skaffa församlingarne fördelen att *alltid* göra sig af med de utslitna och föräldrade krafterna? Derigenom vore visserligen icke allt vunnit, och jag vill icke ens säga det bästa eller det största, men man hade åtminstone tagit ett steg närmare målet. Vill man säga, att religionen icke står i något förhållande till presterskapet och dess aflöning, då begär man ett fullkomligt misstag, och för att bevisa detta, behöfver jag ju endast erinra om hvad jag förut anfört. Det är ju en fullkomlig analogi emellan presten och åtskilliga andra tjenstemän; man beklagar att det finnes så få pensioner för skollärare och att man nödgas använda lärarne, sedan de blifvit utslitne. Skulle icke detta med samma skäl kunna sägas om religionslärare?

Jag ber slutligen att få tillägga en allmän reflexion och anhåller om ursäkt derför att den *är* allmän; men för mig åtminstone och jag hoppas äfven för Kammarens ledamöter står den i ett tydligt kasualsammanhang med nu ifrågakarande ämne. De moderna samhällena hafva i sin utveckling nu kommit till den punkt, som för forntidens folk blef den kritiska, hvilken intet af dem kunde genomgå, utan som för dem betecknar början af undergången. Våra materiella förhållanden befinna sig uti ett ganska ordnadt skick och vi hafva förvärfvat och vunnit formel politisk frihet

Aterstår att kunna rätt använda båda, hvarförutan äfven den sistnämnda, ehuru vilkor för allt framåtskridande, ändå blott påskyndar undergången. Friheten är såsom sådan såväl frihet att slita sönder, som att hålla ihop. Tvänne magter finnas, som kunna hålla ihop, den ena: de religiösa intressena och den andra: despotismen. Och, såsom historien visar, *endast* dessa tvänne. Förvandlar den formela friheten sig icke, genom att välja de förra, till inre, själfständig lagbundenhet och ordning, så faller den i händerna på den sistnämnda. Så hos de gamla folken: de valde despotismen och gingo i den under, emedan, när den formela yttre friheten af dem var vunnen, den religiösa tron och lifvet redan försvunnit. Och om vi kasta blicken på det mest bildade folket i Europa, bland dem som tillhöra den romersk-katholska kyrkan, inom hvilken de religiösa intressena egentligen äro borta eller der de finnas egentligen blott framträda i formen af vidskepelse, se vi på detta folk, huru finna vi väl att det använt den frihet, det dock för nära hundra år sedan förvärfvat? Det har *aldrig* kunnat begagna den; der den framträdte har Staten varit i upplösning, der den egt enhet, fasthet och ordning, hafva dessa gifvits densamma af despotism. Se der för oss ett varnande exempel! Frihetens bevarande genom att omsätta den från yttre till inre och detta genom att fylla den med och rigta den på sedliga och religiösa intressen, detta är det problem, vid hvars lösning vi nu stå och för att i någon om än ringa mån medverka dertill, är det jag vågat förnya denna af mig vid sednaste riksdag väckta motion, hvilken då — derom ber jag få upplysa Herr Hedlund — blef utaf Preste-Ståndet bifallen, i följd hvaraf hvad Herr Hedlund ordade om Preste-Ståndets förhållande och åsikter i denna fråga, icke torde förtjena afseende.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Ehuru frågan här ej egentligen afser beviljandet af något statsanslag för ordnandet af ett pensions-system för presterskapet, anser jag dock mindre lämpligt att till Kongl. Maj:t ingå med en framställning i den åsyftade riktningen, då det står presterskapet fritt att, likasom andra korporationer, förena sig om en pensionsinrättning och derefter söka Kongl. Maj:ts fastställelse å de stadgar, som kunna vara lämpliga att i ämnet utfärda. För min del kan jag icke gilla det sig allt mer och mer utbredande pensioneringsväsendet, hvilket, om man tager i betraktande de städse ökade anslagen inom Nionde Hufvudtiteln, är från år i allt högre grad tagit Statens tillgångar i anspråk, så att det är fara värdt, att, derest man på samma bana fortgår, det allmänna på ett betänkligt sätt kommer att sitta emellan.

I gamla tider kunde det hafva något skäl för sig, att Staten ombestyrde sina tjenares pensionering, men under nuvarande förhållanden, sedan så många associationer bildat sig för nämnda ändamål och mångfaldiga anstalter blifvit inrättade, der äfven den minsta sparade penning kan för framtiden göras fruktbärande, försvinna skälen för att längre drifva pensioneringsbegäret. Staten har för sin del gjort allt för att bereda dess unga medlemmar en kostnadsfri och fullständig undervisning i de allmänna skolorna, samt utgifver till dem, som sedermera ingå i dess tjänst, en lön, som i de aldra flesta fall bör vara tillräcklig för lefnadsomkostnadernas bestridande, och lemna tillfälle att dessutom aflägga något för kommande

behof, inträffande sjukdom och en framskriden ålder. Men oansedt detta, ser man huru, riksdag efter riksdag, anslagen till beviljade pensioner blifva allt större och större, oaktadt de allmänna tillgångarne ingalunda medgifva en sådan frikostighet, och man nöjer sig numera icke med att pensionera tjenstemännen sjelfve; deras efterlevande enkor och barn pretendera äfven att blifva underhållna af allmänna medel. Önskligt vore det derföre, om en gräns nu kunde sättas för begäret att öka underhållstagarnes förut nog stora antal; och att bland dem införa en alldeles ny klass af tjenstemän, anser jag för i högsta måtto betänkligt.

Herr Lithner: Med anledning af det missförstånd, beträffande syftemålet af motionärens förslag, hvarför detsamma blifvit utsatt, begärde jag ordet; men derefter har Herr Ribbing sjelf anmärkt detta missförstånd, och tydligt tillkännagifvit det mål, hvartill han genom den föreslagna åtgärden önskar komma. Jag behöfver derföre nu icke upptaga Kammarens tid med något längre yttrande i ämnet, utan inskränker mig till att tillkännagifva, att jag, i hvad angår saken, till alla delar instämmer i motionärens sista yttrande. Vål hade jag helst sett, om denna motion icke blifvit väckt, ty äfven jag anser att Statens och kyrkans affärer icke böra sammanblandas, likasom jag föreställer mig såsom möjligt att utan Statens anlåtande åvägabrunga en pensionering för gamla prestmän; men då motionen endast har till syftemål att hos Kongl. Maj:t begära en utredning af frågan, anser jag att en sådan begäran icke bör afslås.

Herr Hedlund: Jag tror mig icke hafva gjort mig skyldig till någon missuppfattning af Herr Ribbings motion, hvilken jag ansåg ej böra remitteras till Stats-Utskottet derföre, att den icke innefattade något förslag om anslag af allmänna medel, utan fastheldre tillhöra tillfälligt Utskotts behandling; i fall den förtjenade att af Riksdagen upptagas. Detta är enligt min åsigt ej händelsen, om företaget skall byggas uteslutande på kyrkans egna tillgångar. Det är då kyrkans ensak, eller rättare sagdt presterskapets; två begrepp som man hittills allt för mycket sammanblandat, icke bemärkande att kyrkan, förutom presterskapet, innefattar ännu en ganska vigtig, ehuru hitintills allt för mycket förbisedd del, nemligen församlingen. Det tillhör derföre presterskapet att till Kongl. Maj:t ingå med framställning om fastställande af ett pensionsförenings-reglemente, sedan det likasom andra arbetare genom associerande åstadkommit de för företaget erforderliga medlen. Då förslaget emellertid icke framkommit från detta håll, så finner jag det ej tillkomma Riksdagen att taga initiativet i en fråga, som tillhör ett helt annat område, och kan derföre ej annat än på det aldri kraftigaste afstyrka förslaget om den ifrågasatta skrifvelsens aflåtande.

Frågan har äfven en praktisk sida, hvarpå jag anhåller att få fästa Kammarens uppmärksamhet. Då det nu är meningen att en prestman, när ålder, sjukdom eller andra oförvållade hinder göra honom olämplig att längre sköta sin plats som själasörjare, bör afgå; huru vill man ordna med pensions-beloppen för den afträdande? Huru tror man t. ex. att en domprost, som sutit med sin årliga inkomst af omkring 20,000 R:dr, skall godvilligt lemna denna lukrativa befattning och åtnöjas med en pension af

på sin höjd 4,000 R:dr per år. Detta har verkligen sina sidor; och dock gestalta sig förhållandena på detta sätt på mera än ett ställe. Det torde icke blifva så lätt att förmå prelaten, som ej har vidare besvär af sin tjänst än att uppbära lönen, och som sjelf aktar tjänstgöringen så ringa, att han med 800 R:dr anser sig hafva nog betalat den, som utöfvar densamma i sin helhet, — det torde icke blifva så lätt att förmå honom att i rättan tid afgå. Man vet dessutom, huru svårt det faller sig att inom andra embetsmannaklasser, der tjänstens utöfning ännu mera tager i anspråk kroppens och själens vigör, förmå tjensteinnehafvarne att taga afsked och till och med inom militären vill Kongl. Maj:t sällan forcera någon dertill, utan hvar och en tjenar i allmänhet qvar, till dess han sjelf finner lämpligt att afträda.

Ej nog med att dessa, hardt nära olösliga praktiska svårigheter uppresa sig emot förslaget och att många andra omständigheter äfven tala deremot; — det kausalsammanhang emellan detsamma och det af motiornären påpekade religiösa syftet finnes i sjelfva verket alldeles icke till. Jag vill försöka ådagalägga detta genom en indirekt bevisning. Gestaltar sig förhållandena så, som Herr Ribbing låter påskina, skulle följden deraf ovedersägligen vara den, att de länder, som mest uppoffrade för sitt presterskap, skulle ega den religiösaste befolkning. Nu visar dock historien ett alldeles motsatt förhållande i de katholska länderna, der prestkasten ej blott är särdeles talrik utan äfven högt aflönad och doterad. Inom vårt fädernesland har det fattiga Norrland, hvars befolknings själsörjare hafva vidsträckta och folkrika församlingar, gjort sig kändt för sina innevänares religiositet; och jag tror icke att sjelfva det rika Skåne, der socknarne ligga så nära hvarandra, att man, snart sagdt, kan hoppa från det ena kyrktornet till det andra, uti nämnda hänseende utmärkt sig fördelaktigare.

Öfverläggningen var slutad och motionen N:o 6 med deröfver afgifna yttranden hänvisades till tillfälligt Utskott.

§ 10.

Herr Statsrådet och Kommendören med stora korset af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-orden *H. W. Bredberg*, som tillstädesvar vid detta sammanträde, begärde ordet och aflemnade följande Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner, nemligen:

- 1:o) om antagande af en lag angående efterbildning af konstverk;
- 2:o) om förändrad lydelse af 10 § i Kongl. Kungörelsen den 13 November 1860, angående den allmänna beväringen;
- 3:o) i fråga om pension, som må General-fälttygmästaren och Chefen för artilleriet, Generalmajoren m. m. Friherre Fabian Wrede vid afskedstagandet tillkomma;
- 4:o) angående pension å Allmänna Indragningsstaten för nuvarande sekreteraren, kamereraren och vaktmästaren hos komitéen för salpeterärendena, sedan salpeterfonden till Riksgälds-kontoret öfverlemnats och salpeter-komitéen blifvit upplöst;
- 5:o) angående förhöjd pension vid afskedstagandet för Regements-stallmästaren vid Husar-regementet Konung Carl XV, Mathias Giese;

6:o) angående pension å Allmänna Indragningsstaten åt Kassören och Förrådsförvaltaren vid fortifikationen, f. d. Underlöjtnanten C. I. A. Hammarstrand vid afgang från tjensten;

7:o) angående pension å Allmänna Indragningsstaten åt Vaktmästaren vid arméens utredningsförråd i Göteborg J. Svensson, vid afgang från befattningen;

8:o) angående afsöndring af jord från sergeants-bostället vid Westgöta regemente Munkabo Anders Bussgården, till plats för en folkskola;

9:o) angående försäljning af tvänne Kronan tillhöriga ödetomter i Carlskrona;

10:o) angående befrielse för Löjtnanten L. M. Törngren från honom ålagd ersättningskyldighet i följd af ångkorvetten Orädds sammanstötning med Ryska handelsbriggen Fanny;

11:o) om anslag till fortsättande af Statens jernvägsbyggnader;

12:o) angående statsbidrag till anläggande af väg invid Råne elf mellan allmänna kustlandsvägen samt Degersels Öfverstby;

13:o) angående upplåtande åt Sandby församling i Malmöhus län under ständig besittningsrätt af ett tunnland jord från Flyinge kungsgårds utmark, för uppförande af en skolhusbyggnad;

14:o) angående rättighet för fjerdingsman, som beordras till tjenstförrättning utom sitt distrikt vid bevaringsmönstringar, marknader och dylikt att för sådan förrättning uppbära särskild ersättning;

15:o) angående afskrifning ur räkenskaperna af de förre Lokomotivförraren Riex ådömda, af allmänna medel bestridda ersättningar, m. m.;

16:o) angående beviljande af en särskild beskattning att under benämning *vapens katt* utgå efter de i bevillningsförordningens 2:dra artikel stadgade grunder;

17:o) angående förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften;

18:o) angående förhöjning af tullsatserna å socker, kaffe, tobak, brännvin och sprit;

19:o) angående medgifvande af tullrestitution för raffineradt socker vid utförsel jemväl till Norge;

20:o) angående upphörande af grundräntas utgörande för valk- och stampverk;

21:o) om nedsättning i räntan för Trysunda fiske;

22:o) angående åtgärder till behöfvandes undsättning vid inträffande missvest;

23:o) i fråga om den under N:o 2 vid Skeppsbron i hufvudstaden belägna, Kronan tillhöriga, f. d. Ridderstolpeska egendomens användande till byggnad för telegrafverket;

24:o) om tillåtelse för Göteborgs stad att, för ordnandet af stadens hamn, få inlösa eganderätten till kronosäteriet 1 mantal Sannegården i Lundby socken och Östra Hisingrs härad af Göteborgs och Bohus län;

25:o) angående skatteförsäljning af Östra kronoallmänningen i Örebro län, för afslutande af regleringen, rörande de s. k. frisocknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk;

26:o) angående upplåtande för all tid till Warola kyrka af en kronotomt;

27:o) angående Arrendatorn C. A. Molins befrielse från arrendet af Nyqvarns gamla bro;

28:o) i anledning af P. O. Hulténs underdåniga ansökning dels om ersättning för förlust genom en logebyggnads kullstörtande, dels ock om nedsättning af arrendet å det af sökanden arrenderade indragna chefs-bohemmanet Gettnabo;

29:o) angående restitution till Kammarjunkaren H. de Camps' konkursmassa af erlagd afgift för anmäld, men ej utöfvad bränvinstillverkning;

30:o) angående ordnandet af veterinärväsendet i Riket;

31:o) angående fortfarande kurhusafgift;

32:o) angående användande af behagligtids-förläningsspanmål vid ordnandet af presterskapets aflöning;

33:o) i fråga om användande af ett belopp å besparingarne af anslaget till National-musei inredning, för restaurering af oljefärgstafior, m. m.;

34:o) angående pension å Allmänna Indragningsstaten för Kollegan vid Hudiksvalls elementarläroverk Th. G. Wennberg;

35:o) angående utbyte af komministers-bostället i Lungsunds socken, bergskronotorpen Östra och Westra Lindås emot $\frac{1}{6}$ -dels mantal kronoskatte Sundstad N:o 1;

afvensom nedan uppräknade Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelser:

36:o) i anledning af Rikets sist församlade Ständers beslutade lagförändringar;

37:o) om förordnande för Statsrådet Bredberg att under riksdagen utföra den befattning med riksdagsärenden, som enligt 46 § Riksdagsordningen en ledamot af Statsrådet tillkommer.

Herr Talmannen emottog dessa Kongl. Maj:ts Propositioner under förklarande att desamma skulle hos Kammaren röna grundlagsenlig behandling.

§ 11.

Ånyo föredrogs Herr *Ribbings* motion, N:o 7, om vissa ändringar vid de för prester föreskrifna examina och lärdomsprof, dervid ordet begärdes af

Herr *Ribbing*: Jag vill blott nämna, att, då en motion i samma syftning som den ifrågavarande af mig vid sistförflutna riksdagen väcktes, den remitterades till Lag-Utskottet och sedermera behandlades af Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet; och då frågan är om ny författning i afseende å kompetensprof för erhållande af presterligt embete och anställning, hemställer jag om ej den nu ifrågavarande motionen måtte till nämnda Utskott remitteras.

Denna motion hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 12.

Föredrogs ånyo Herr *Witts* bordlagda motion, N:o 8, angående afskaffandet af prygelstraffet.

Härvid yttrade:

Herr *Svensén*: Med kännedom om den åsigt, som i min hemort rörande denna fråga är gällande och som af den allmänna meningen ofta uttalats

uttalats, finner jag mig uppmanad att på det varmaste instämma i förslaget om prygelstraffets afskaffande. Redan vid 1860 års riksdag afläto Rikets Ständer i detta syfte till Kongl. Maj:t en skrifvelse, på hvilken dock ej ännu något svar ingått. Då frågan ånyo under 1862—1863 årens riksdag väcktes, uttalade sig det dåvarande Lag-Utskottet för borttagande af prygelstraffet, men ansåg att i frågans dåvarande skick någon åtgärd för tillfället icke borde af Rikets Ständer vidtagas. Det upplystes då, att Kongl. Maj:t vore betänkt på någon åtgärds vidtagande för frågans lyckliga lösning. Hvari denna åtgärd bestått och huru frågan avancerat, lär nog denna Riksdags Lag-Utskott söka utröna; och hoppas jag emellertid, att det barbariska straffet, så fort ske kan, måtte upphöra.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern: I anledning af den siste talarens yttrande anholder jag att få med några ord upplysa i hvad skick denna fråga, hvilken, såsom sagdt blifvit, är på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, befinner sig. Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i ämnet inkom till Kongl. Maj:t, omedelbart efter det Kongl. Maj:t år 1859 utfärdat en Förordning om förmanskap och extrajudiciel bestraffningsrätt vid krigsmagten, genom hvilken Förordning Kongl. Maj:t i betydlig mån inskränkt prygelstraffets användande. Frågan om detta straffs afskaffande kom sedan under öfverläggning i sammanhang med den omarbetning af krigslagen, som påkallades af den nya allmänna strafflagen, af hvilken sednare den förra till stor del är beroende. Sedan allmänna strafflagen blifvit utfärdad, öfverlemnades det af en sakkunnig person utarbetade förslaget till ny krigslag till en komité, bestående af tre militärer och tre lagkunnige personer. Nämnda komité har hemställt, att prygel- och daggstraffet icke vidare måtte få af domstol ådömas, och såsom straff endast användas i fält samt om skeppsbord under sjötåg vid de tillfällen, då annat straff ej låter sig verkställa och för vidmagthållande af ordning och krigstukt nödigt är, att straffet icke uppskjutes. En ledamot i komitéen önskade, att ifrågavarande straff skulle få tillämpas äfven i fredstid under marsch, men två ledamöter röstade för dess afskaffande helt och hållet. Sedermera har Högsta Domstolens yttrande i ämnet blifvit infordradt och uti utlåtande, afgifvet emot slutet af sistlidet år, har Högsta Domstolen enhälligt tillstyrkt, att prygel- och daggstraffet måtte alldeles afskaffas. Slutligen torde det tillåtas mig erinra, att Kongl. Maj:t nyligen för Norska arméen utfärdat en strafflag, hvaruti meranämnda straff blifvit borttaget.

Vidare anfördes icke; men då Herr Talmannens särskilda propositioner, huruvida motionen skulle öfverlemnas till Lag- eller tillfälligt Utskott, besvarades med blandade ja och nej, begärdes ordet af:

Herr Witt: Jag kan icke i grundlagen upptäcka någon paragraf, som stadgar att frågor angående krigslagstiftning skola af Lag-Utskottet behandlas. Den paragraf i Riksdags-ordningen, som innehåller hvad Lag-Utskottet har att uttälta, lyder så: "Lag-Utskottet skall meddela utlåtande öfver de från Kamrarna dit hänvisade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän civil-, kriminal- och kyrkolag; bö-

rande under civil- och kriminallag äfven förstås de delar af krigslagar och författningar rörande krigsväsendet, som ega tillämpning till medborgare utom krigsstaten.“

Den nu väckta frågan eger icke tillämpning till medborgare utom krigsstaten och den är således en fråga, med hvilken Lag-Utskottet icke har att skaffa.

Regeringsformens 87:de § stadgar, att Riksdagen eger gemensamt med Konungen magt att stifta allmän civil- och kriminallag och att sådan förut stiftad lag förändra och upphäfva; men då icke på något ställe i grundlagen sägs hvem som eger att stifta, förändra eller upphäfva krigslag, och sådan rätt således icke tillkommer Riksdagen, måste den tillhöra Konungen ensam. Deraf torde åter följa, att den ifrågavarande motionen bör till tillfälligt Utskotts behandling hänvisas.

Herr Ridderstad: Jag hemställer till motionären, om det icke, efter de upplysningar Hans Excellens Herr Justitie-statsministern lemnat, vore skäl att återtaga motionen. Jag ifrågar lika varmt som motionären för prygelstraffets afskaffande, och jag var en bland de förste, som vid 1859—1860 års riksdag uttalade mig derför. Det gläder mig derför att höra, att äfven Regeringen tyckes med intresse omfatta frågan.

Herr Witt: Det beror icke på mig att återtaga motionen, helst, då densamma af mig väcktes, flere hördes instänna. Jag öfverlemnar afgörandet till Kammaren.

Herr John Ericson: Som jag instämt uti Herr Witts ifrågavarande motion, får jag, efter de upplysningar Hans Excellens Herr Justitie-statsministern lemnat, förklara, att jag icke har något att emot motionens återtagande erinra.

Herr Svensén: På samma grund som den siste talaren får äfven jag förklara, att jag icke har något att emot motionens återtagande erinra.

Öfverläggningen var slutad och på Herr Talmannens framställning beslöt Kammaren, att Herr Witts motion, N:o 8, skulle såsom nedlagd få anses.

§ 13.

Föredrogos ånyo följande den 23 i denna månad bordlagda motioner:
Friherre *von Schulzenheims* motion, N:o 9.
Hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

Herr *Jöns Pährssons* motion, N:o 10.
Hänvisades till Banko-Utskottet.

Samme ledamots motion, N:o 11.
Hänvisades till Bevillnings-Utskottet.

Herr *Hessles* motion, N:o 12.

Samme ledamots motion, N:o 13.

Samme ledamots motion, N:o 14.

Sistnämnda tre motioner hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 14.

Herr *Hessles* motion, N:o 15, att bränvinsförsäljningsafgiften från hela Riket måtte ingå till Statskontoret och af detta verk fördelas mellan länen efter folkmängden, föredrogs ånyo.

Ordet erhöles af:

Herr *Hessle*: Jag anhåller att före remissen af motionen få afgifva den förklaring, att framställningen endast afser landstingens och hushållningssällskapernas andelar uti ifrågavarande afgift.

Herr *Medin*: Vid sista riksdagen väckte jag motion i enahanda syftning och ber därför att nu få instämma i Herr *Hessles* motion.

Herr *Carl Anders Larsson*: Jag rekommenderar denna motion till samma snöpliga slut som den af Herr *Medin* vid sista riksdagen väckte, och hoppas att den måtte blifva afslagen.

Flere af Kammarans ledamöter hördes med Herr *Larsson* instämma.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad, blef Herr *Talmannens* framställning, att motionen, såsom enligt Herr *Talmannens* uppfattning tillhörande tillfälligt Utskotts behandling, måtte till sådant Utskott hänvisas, med nej besvarad; i anledning hvaraf Herr *Talmannen* hemställde, huruvida Herr *Hessles* motion, N:o 15, genast borde afslås, då ordet begärdes af

Herr *Bergström*: Enligt min uppfattning hörer denna motion till Bevillnings-Utskottet, och då läser väl remiss af densamma icke kunna vägras.

Något annat anfördes ej, hvadan Herr *Talmannen* föreslog Kammaran att till ständigt Utskott hänvisa ifrågavarande motion, hvilken proposition besvarades med ja och nej, och begärdes votering.

Herr *Hierta* fick härefter ordet och yttrade: Jag hemställer till Kammaran, huruvida man icke utsätter sig för möjligheten att råka i ett svårt dilemma, om den begärda voteringen fullföljes. Om proposition på remiss till ständigt Utskott vinner, men i de följande voteringarne icke något af de ständiga Utskotten erhåller pluralitet, hvar skall man då göra af motionen?

Herr *Witt*: Då votering är begärd, skall proposition och kontraposition uppsättas, och jag tror att dilemma undvikes, om blott lämplig kontraposition antages.

Då någon annan talare icke anmälde sig, föreslog Herr *Talmannen* Kammaran att antaga en så lydande voteringsproposition:

„Den som vill, att Herr *B. W. Hessles* motion derom, att bränvinsförsäljningsafgiften från hela Riket måtte ingå till Statskontoret och af detta verk fördelas mellan länen efter folkmängden, skall till ständigt Utskott hänvisas,

röstar *Ja*;

Den det ej vill,

röstar *Nej*;

Vinner *Nej*, kommer motionen att antingen öfverlemnas till tillfälligt Utskott eller ock att af Kammaren genast afslås.“

Herr Bergström begärde ordet och yttrade: Kammaren har redan beslutat, att motionen icke skall till tillfälligt Utskott hänvisas, och detta beslut har Herr Talmannen med klubbslag befastat. Således kan väl remiss till tillfälligt Utskott nu icke blifva föremål för votering.

Herr Talmannen: Då jag icke kan erinra mig, att definitivt beslut angående ifrågavarande motions hänvisning till tillfälligt Utskott blifvit fattadt, men en motsatt uppfattning i berörda hänseende synes vara rådande, vill jag till Kammaren hemställa om rigtigheten af denna voteringsproposition:

“Den som vill, att Herr B. W. Hessles motion derom, att bränvinsafgiften från hela Riket måtte ingå till Statskontoret och af detta verk fördelas mellan länen efter folkmängden. skall till ständigt Utskott hänvisas,

röstar *Ja*;

Den det ej vill,

röstar *Nej*;

Vinner *Nej*, är ifrågavarande motion af Kammaren afslagen.

Herr Bergström: Enligt mitt förmenande kan en sådan voteringsproposition icke godkännas; och då beslut redan blifvit fattadt, att motionen icke skall till tillfälligt Utskott remitteras, anser jag att den bör till Bevillnings-Utskottet hänvisas.

Grefve Posse: Enligt min uppfattning har Kammaren redan godkänt voteringspropositionen, och jag anser derföre att någon vidare diskussion derom icke bör tillåtas.

Den nu hållna öfverläggningen var slutad, och på Herr Talmannens framställning godkändes och anslogs sistnämnda voteringsproposition.

Votering anställdes i grundlagsenlig ordning och utföll med 58 *ja* och 94 *nej*, i följd hvaraf motionen var afslagen.

Emot beslutet reserverade sig med följande ord

Herr Bergström: Den af Herr Talmannen först framställda proposition, om förvisande af Herr Hessles motion till tillfälligt Utskott, innebar den nödvändiga förutsättning, att motionen vore af beskaffenhet att tillhöra tillfälligt Utskotts handläggning. Derigenom att Kammaren med *nej* besvarade berörda proposition, hade Kammaren också enligt mitt förmenande ogillat den förutsättning, hvarifrån propositionen utgick, och således förklarat motionen icke vara af beskaffenhet att tillhöra tillfälligt Utskotts handläggning. Men tillhörde motionen icke tillfälligt Utskott, så måste den tillhöra ett ständigt Utskott, hvilket uppenbarligen var Bevillnings-Utskottet. En sådan motion kan enligt uttryckliga stadgandet i 56 § Riksdags-ordningen icke till afgörande i Kammare företagas, innan

Utskott deröfver afgifvit yttrande; och dock har genom uppställande af sådana voteringspropositioner, som protokollet upptager, inträffat, att Herr Hessles motion utan förutgående remiss till och yttrande af Utskott blifvit afslagen. Emot ett sådant grundlagsvidrigt förfarande och beslut får jag härigenom på det allvarligaste protestera.

Herr A. Gudmundsson: Äfven jag får emot Kammarens nu fattade beslut reservera mig, ty jag anser det vara vådligt att på sätt som nu skett, om jag så får säga, döda en motion. Jag har föreställt mig, att motionen bort remitteras till ett tillfälligt Utskott, dit den rätteligen hörer, och jag vill genom denna min reservation hafva tillkännagifvit, att jag varit en bland dem, som för prejudikatets skull röstat ja.

Herr Jöns Pährsson: Då jag jemväl anmäler min reservation emot Kammarens beslut i ännu, vill jag på samma gång uttala den önskan, att Kammarerna för framtiden icke måtte beträda den farliga banan att fatta sina beslut i strid med grundlagens bud.

Herr Medin: Jag instämmer uti Herr Bergströms reservation och anser ej lämpligt att, på sätt som skett, affärda motioner; ty då en motion är af sådan beskaffenhet, att den kan och bör till Utskott remitteras, skall den och grundlagsenligt så behandlas.

§ 15.

Föredrogs ånyo Herr Hessles motion, N:o 16, hvilken blifvit den 23 i denna månad bordlagd.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

§ 16.

Ånyo föredrogs Herr Hessles motion, N:o 17, om åläggande för hvarje kommun att hafva hos sig anställd examinerad barnmorska.

Herr Hessle: Innan den nu föredragna, af mig väckta motionen till Utskott remitteras, anhåller jag få upplysa, det jag med motionen icke afser tillkomsten af någon särskild beskattning på kommunen. Om denna eller kommunen endast förpligtas att antaga examinerad barnmorska, så skulle aflöningen för en sådan kunna åvägbringas på det sätt, att viss afgift beständes för hvarje förlossning, elvad barnmorska dervid anlitas eller icke. Såsom gammal domare har jag kommit till den sorgliga erfarenheten, att både moder och barn omkommit af bristande vård, ej blott under sjelfva förlossningen utan äfven före och efter densamma. Jag besitter egendom, belägen i en kommun, der befolkningen är talrik och de ibland denna befolkning, som äro inflytelserikast eller hafva mest att säga, äro böjda att anskaffa examinerad barnmorska, hvilken synes vara nödvändig för såväl den fattige som den rike, men många hafva likväl satt sig deremot. Vid dessa förhållanden har jag velat fästa Kammarens uppmärksamhet och hoppas, att motionen, då den icke innefattar förslag till någon ny skattebörda för kommunen, icke måtte afslås utan remitte-

ras till tillfälligt Utskott. Upplysningsvis får jag meddela, att, i anledning af landstingens i Göteborgs och Bohus samt Elfsborgs län hos Kongl. Maj:t gjorda hemställan, hvilken blifvit till Sundhets-kollegii utlåtande öfverlemnad, Kollegium tillstyrkt, att friplatser för barnmorske-elever måtte ökas till dubbla antalet. Derest Kongl. Maj:t skulle bifalla Sundhets-kollegii förslag och Riksdagen lemnar erforderliga medel, bör motionen till Stats-Utskottet, till hvilket jag framdeles vill lemna ytterligare utredning af frågan.

Herr C. A. Larsson: Denna motion skulle egentligen tillhöra tillfälligt Utskotts behandling; men då vi redan tillförene ega författningar uti förevarande ämne, och motionärens förslag afser att inskränka friheten för kommunerna att sjelfva ordna dessa angelägenheter och tvinga dem till dryga utgifter äfven i de orter, som gränsa intill städerna och förty redan ega tillgång till examinerade barnmorskor, så yrkar jag afslag.

Öfverläggningen var slutad, och Herr *Hessles* motion, N:o 17, hänvisades till tillfälligt Utskott.

§ 17.

Då Herr *Sven Hanssons* motion, N:o 18, angående ändring i Kongl. Förordningen om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd, föredrogs, yttrade

Herr Otterström: Den nu föredragna motionen har under föregående riksdagar blifvit väckt, ehuru den icke vunnit den framgång, som önskligt varit. Jag hoppas dock, att den nu skall vinna mera anklång, men sådan den nu är beskaffad, innebär den en brist, på hvilken jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet. Det kan väl icke vara motionärens mening att alldeles utestänga presterskapet ifrån att blifva medlemmar af eller möjligen ordförande uti skolrådet, utan afsigten är sannolikt att, genom att beröfva presterskapet dess själfskrifvenhet till ordförandeplatsen i skolrådet, söka förekomma eller förhindra deras möjliga afvoghet emot folkskolan. Detta motionärens syfte kan visserligen hafva skäl för sig, ty medgifvas måste, att icke hvarje prestman är lämplig till ordförande i skolrådet, men lika säkert är det, att många, om icke de fleste prestmän äro så qualificerade, att församlingarne utan olägenhet kunna invälja dem.

Om motionen i oförändradt skick varder antagen, skulle derigenom uppstå hinder för tjenstgörande extra prestmän att inväjas till ordförande i skolrådet, och på sådant sätt skulle prester, som under flera år inom församlingarne och till dessas belåtenhet tjenstgjort, komma att utestängas.

Motionären säger nemligen: "Till ledamöter uti skolrådet utser församlingen å kyrkostämma lämpligt antal för nit om skolväsendet kände män på enahanda sätt, som om kommunalnämnd är stadgadt." Nu veta vi likväl, att extra ordinarie prestmän, som tjenstgöra inom församlingen, icke äro valbare till ledamöter i kommunalnämnd, och derigenom skulle hinder uppstå för dem, att, ehuru måhända de mest lämplige, utses till ledamot eller ordförande i skolrådet. På detta har jag velat fästa Utskottets uppmärksamhet och får föreslå ett sådant tillägg till motionen:

“Dock må i församlingen tjenstgörande prest kunna väljas till ledamot i skolrådet, äfven om han ej är till ledamot i kommunalnämnd valbar“.

Herr Sven Hansson: Då jag tyckte mig finna, att föregående talare trodde min afsigt vara att utesluta prestmän i allmänhet från skolrådet, så begärde jag ordet; men då talaren icke haft något egentligen att anmärka emot min motion, utan blott önskat till densamma ett tillägg, emot innehållet hvaraf jag icke har något att anmärka, afstår jag från ordet.

Herr Wigardt: Äfven jag anser kyrkoherdarne icke vara lämplige till ordförande i kyrkorådet, helst det ofta inträffar, att desse, då de ofta äro boende på två à tre mils afstånd, omöjligen alltid kunna vara närvarande vid skolrådets sammanträden. Min åsigt är derföre, att församlingen bör sjelf få välja ordförande i skolrådet; dock föreslår jag, att ordföranden tillsättes för endast ett eller två år i sender, helst en sådan person är i tillfälle att, om han så vill, motarbета folkkupplýsning, hvilket väl icke bör vara meningen.

Efter slutad öfverläggning hänvisades Herr *Sven Hanssons* motion, N:o 18, till Lag-Utskottet.

§ 18.

Den af Herr *Ahlgren* väckta och den 23 i denna månad bordlagda motion, N:o 19, om ändring af de angående frivilliga auktioners hållande i städerna utkomma stadganden och reglementen.

Hänvisades till tillfälligt Utskott.

§ 19.

Föredrogs ånyo utdrag af Första Kammarens protokoll, innefattande delgifvande af Friherre Raabs, Adam Christian, motion, N:o 4, angående utgifvande af en riksdagstidning.

Herr von Troil: Som den af mig väckta motionen om arbetsordningen blifvit öfverlemnad till behandling af särskildt Utskott, och Friherre Raabs nu föredragna förslag höres innefatta ett ämne af ungefär enahanda beskaffenhet, så önskar jag, att detsamma jemväl måtte till särskildt Utskott öfverlemnas.

I detta yttrande hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Herr Rosenberg: Jag förmodar, att Herr von Troils mening är, att den föredragna motionen skall öfverlemnas till det Utskott, som skall behandla de angående arbetsordningen väckta förslagen, d. v. s. det Enskilda Utskottet, och, om så är, instämmer jag med honom.

Herr Talmannen anmärkte, att han ansett, det särskildt beslut i afseende på sammansättningen af tillfälliga Utskott, till hvilka flera motioner redan blifvit hänvisade, borde efter motionstidens slut fattas, och att i sammanhang dermed kunde i öfvervägande tagas, huruvida icke det af Kammaren tillsatta Enskilda Utskott borde betraktas såsom tillfälligt.

Herr Lindström: Ehuru jag icke har mig bekant innehållet af ifrågavarande motion, anser jag likväl grundlagen förbjuda dess remitterande till tillfälligt Utskott, dit Kammaren kan remittera endast sina egna motioner och icke sådana, som blifvit inom Första Kammaren väckta. Vore åter inom denna Kammare förslag väckt om en riksdagstidnings utgifvande, så skulle en sådan fråga behandlas af Stats-Utskottet, enär den afser statsanslag. Med den nu föredragna motionen kan, enligt min åsigt, icke vidtagas annan åtgärd, än att lägga den till handlingarne.

Herr Friherre Liljencrantz:

Herr Lindström: Om jag rätt förstått innehållet af 63 § Riksdags-ordningen, så innefattar samma § endast bestämmelse, huru ett från den ena Kammaren till den andra remitteradt ärende bör af samma Kammare behandlas, sedan detsamma af den Kammare, inom hvilken det blifvit väckt, varit af der bildadt Utskott handlagdt. Endast motioner, som inom en Kammare väckas, kunna af samma Kammare remitteras.

Herr Bergström: Jag för min del instämmer med Herr Lindström med tillägg, att endast i Medkammaren fattade beslut, men icke der väckta motioner kunna blifva föremål för denna Kammares handläggning.

Herr Ridderstad: Det förundrar mig, att rörande ett förslag, som ännu icke är uppläst, en diskussion kan utspinna sig. Jag påyrkar förslagens uppläsande, ty annars kunna vi ju icke veta, hur det bör behandlas.

Sedan föredragna protokollsutdraget blifvit uppläst och Herr Talmannen fästat Kammarens uppmärksamhet derå, att Medkammaren ännu icke till pröfning företagit Friherre Raabs motion, fortsattes öfverläggningen af

Herr Witt: Riksdags-ordningen tillåter icke, att motion, som blifvit väckt inom den ena Kammaren, öfverlemnas till handläggning af den andra, innan Utskott deröfver yttrat sig. Vi äro därför, enligt mitt förmenande, förhindrade att företaga annan åtgärd med den nu upplästa motionen än att lägga den till handlingarne.

Herr Hierta: Jag afstår från ordet och instämmer uti hvad Herr Talmannen yttrat i fråga om motionens behandling härstädes.

Öfverläggningen var slutad och på Herr Talmannens framställning blef Första Kammarens protokollsutdrag, N:o 6, lagdt till handlingarne.

§ 20.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga Utskotts förhuden gärdag bordlagda Utlåtande N:o 1 i anledning af väckt förslag om Talmans-sammanträden.

Protokollsutdraget blef på derom framställd begäran ånyo bordlagdt.

§ 21.

Föredrogs och bordlades åter Första Kammarens Tillfälliga Utskotts på bordet hvilande Utlåtande, N:o 2, i anledning af väckt förslag angående tryckningen af Riksdagens handlingar.

§ 22.

Motioner upplästes af:

1:o) *Per Nilsson* från Malmöhus län, N:r 21, om ändring af lagens stadgande i 26 Kap. 4 § Byggningsbalken angående häradsboarnes skyldighet att bygga tingshus.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

2:o) Herr *Hedlund*, N:o 22, om nedsättande af en komité för utarbetande och framläggande af en fullständig plan för landtförsvarets ordnande.

Efter motionens uppläsande yttrade

Herr John Ericson: Jag hemställer till Kammarén, huruvida icke Chefen för Landtförsvars-departementet bör på förhand underrättas om tiden, då en motion af så genomgripande syftning som den ifrågavarande hos Kammarén förekommer till behandling; på det att, derest han så aktar nödigt, han må komma i tillfälle öfvervara föredragningen af motionen; och vågar jag i sammanhang härmed föreslå, att denna motion må ånyo föredragas i plenium nästkommande Måndag och då sättas först på föredragningslistan.

Herr Ridderstad: Jag anser det icke vara fullt lämpligt att, omedelbart efter det en motion blifvit framställd, deröfver framkalla en diskussion emellan vederbörande Regeringsledamot och Kammarén, utan synes det mig som borde Kammarén dessförinnan bereda sig tillfälle att betänka vigten och betydelsen af samma motion och i öfrigt taga densamma i moget öfvervägande, samt först derefter, derest så skulle anses nödigt eller lämpligt, i anledning af motionen interpellera vederbörande Statsråd för att få veta hans tänkesätt i ämnet. Interpellationsrätten anser jag för en af de viktigaste konstitutionela rättigheter ett land kan ega; men derför bör man äfven se till att den sparas till stora och viktiga tillfällen, och icke opåkalladt eller onödigt användes. I enlighet med denna åsigt hemställer jag, att Kammarén nu för tillfället icke måtte vidtaga annan åtgärd än bordlägga motionen.

Med Herr Ridderstad hördes ett stort antal af Kammarens ledamöter instämma.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställde Herr Talmannen proposition i enlighet med Herr John Ericsons yrkande; men Kammarén besvarade densamma med allmänt nej, i följd hvaraf och då Herr Talmannen yttrade, det han vid denna utgång af Herr John Ericsons framställning i hufvudsakligaste delen ansåg samme talaresh anhängan derom, att Herr Hedlunds motion skulle vid Måndagens sammanträde främst på före-

dragningslistan uppföras, vara förfallen, Kammaren, på framställning, godkände denna Herr Talmannens åsigt.

Motionen bordlades.

3:o) af Herr *Hedlund*, N:o 23, angående utredning genom komiterade af frågan om den indelta arméens befäls och underbefäls boställen, afkastning och värde;

4:o) *samme ledamot*, N:o 24, om hvitbetssocker-tillverkningens i landet beläggande med en accis, motsvarande tullen å råsocker;

5:o) Herr *Johan Olsson*, N:o 25, angående kronofogdetjensternas indragning och anställande af särskilda brefskrifvare vid Landshöfdinge-embetena;

6:o) *samme ledamot*, N:o 26, angående indragning af biskops-embetena med undantag af dem i Upsala och Lund samt om användande af biskops-lönerna till folkskolornas upphjelpande;

7:o) Herr *Witt*, N:o 27, om anläggande af en jernvägsstambana mellan Carlskrona, Calmar och Wexiö samt anvisande af medel till denna banas påbörjande.

Sedan motionen blifvit uppläst, begärde Herr Peter Andersson ordet och yttrade:

Redan vid sistförflutna riksmöte väckte jag inom det Riksstånd, jag då tillhörde, en motion i enahanda syftning, som nu ifrågavarande, och hade äfven varit betänkt att vid innevarande riksdag frambära en dylik motion; men för att icke onödigtvis öka antalet af motioner, som torde blifva tillräckligt stort ändå, inskränker jag mig nu till att till alla delar instämna i denna Herr Witts motion, den jag anser så väl motiverad, att jag dertill icke har något att tillägga.

Med Herr *Witt* instämde Herrar *Kjellson* och *Jonas Jonasson*.

Samtliga dessa motioner bordlades.

8:o) Herr *Reutercrona*, N:o 28, angående upphäfvande eller ändring af hvad Konkurslagen den 18 September 1862 stadgar om s. k. tvångsackord;

N:o 29, om ändring af 67 § 1 mom. i Konkurslagen den 18 September 1862 angående arfvode för Rättens ombudsman och för sysslomän i konkurs;

N:o 30, om ändring af den uti 17 Kap. 16 § Rättegångs-balken föreskrifna ed för vittnen;

N:o 31, om upphörande af lagens stadgande i 8 Kap. 2 § 8 mom. Rättegångs-balken, rörande särskildt forum för frälsemän.

Herr Reutercronas nu väckta motioner hänvisades till Lag-Utskottet.

9:o) Herr *Orre*, N:o 32, om åtgärders vidtagande för motverkande af utvandringer till Amerika;

N:o 33, angående underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t om utfärdande af författning, rörande indelning och underhåll af s. k. byvägar;

N:o 34, om aflåtande af en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t, i fråga om aflägsna rote- och rusthållsdelars utbyten mellan de särskilda stamrotarne;

N:o 35, om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, att den, enligt Kongl. Förordningen den 13 September 1790, utgående betalning för allmänna vägars underhåll vintertiden måtte förklaras böra utgå efter fyra;

10:o) Herr *Peter Petersson* från Kronobergs län, N:o 36, om upphörande af öfverkontrollörs-befattningen vid bränvinstillverkning;

N:o 37, om upphörande af pastorexamen samt om grunderna för presterlig befordran.

Efter det denna sednare motion blifvit uppläst, yttrade

Herr Aug. Andersson: Då jag från flera håll fått i uppdrag att väcka motion i samma syfte angående pastorexamens afskaffande, så får jag förklara, att jag instämmer med motionären och önskar framgång åt motionen.

N:o 38, att alla de, som icke äro med utskylder till landtförsvaret betungade, måtte åläggas, i mån af inkomst, bidraga till rustnings- och roteringsbesvärets utgörande.

Motionerna N:ris 32—38 bordlades.

11:o) Herr *A. W. Wigardt*, N:o 39, om upphäfvande af det i Kyrkolagens 24 Kap. 32 § förekommande stadgande angående klockares brefbäringsskyldighet.

Hänvisades till Lag-Utskottet.

N:o 40, om förliknings-komitéers inrättande i hvarje kommun;

N:o 41, om förändring af 23 § 1 mom. Kongl. Förordningen den 21 Mars 1862, angående kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd;

12:o) Herr *Magnell*, N:o 42, om anvisande af medel för utvidgning af treklassiga elementarläroverket i Askersund till femklassigt;

N:o 43, om staden Christinehamns befrielse från vidare utgifvande af det lönebidrag åt en kollega vid elementarläroverket derstädes, som staden sig åtagit och samma bidrags öfvertagande af Statsverket;

13:o) Herr *Eric Olsson*, N:o 44, om bankovinstens användande till förstärkande af Bankens grundfond.

Motionerna N:ris 40—44 bordlades.

§ 23.

Föredrogos och bordlades de under § 10 af detta protokoll omnämnda Kongl. Propositioner och Skrifvelser.

§ 24.

Bordlades:

1:o) Justitie-ombudsmannens embetsberättelse, afgifven vid lagtima riksdagen vår 1867, tillika med berättelse från Tryckfrihets-komitén;

2:o) Första Kammarens protokollsutdrag, innefattande inbjudning om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af alla frågor, rörande förändrad organisation af landtförsvaret och dertill erforderligt anslag.

§ 25.

Herr Talmannen anmälde, att Herr Majoren G. M. Stiernsvärd såsom gåfva till Kammarerna öfverlemnade tre böcker, af hvilka två buro titeln

“Förslag till landtförsvarets organisation“ och en “Bihang till Riksdagspolletten“; och blefvo dessa böcker, på Herr Talmannens framställning, öfverlemnade till Kammarens boksamling.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 26.

Herr *O. P. Rylander* begärde och erhöll ledighet från riksdagsgörö-målen under en vecka eller intill den 3 instundande Februari.

§ 27.

Motioner väcktes af:

1:o. Herr *O. P. Rylander*:

N:o 45, om pedagogiens i Ulricehamn uppflyttning till treklassigt elementarläroverk och anslags beviljande för sådant ändamål.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

N:o 46, att den hälft af personliga skyddsafgiften, som anslagits till folkundervisningens befrämjande, måtte debiteras och uppbåras i sammanhang med kommunalutskylterna;

2:o. Herr *Olof Nilsson*: N:o 47, om åtgärders vidtagande för gästgifveri-, håll- och reservskjutsens samt postskjutsens skiljande från jordbruket, äfvensom beviljandet af dertill erforderliga medel.

De båda sednare motionerna bordlades.

3:o. Herr *G. R. Rönnblad*:

N:o 48, angående beviljande af anslag för aflönande af ytterligare tvänne lektorer vid läroverket i Luleå;

N:o 49, om anslag af allmänna medel för vägomläggningar inom Säbrå och Högsjö socknar af Wester-Norrlands län.

Herr Rönnblads tvänne motioner hänvisades till Stats-Utskottet.

4:o. Herr *Lindström*: N:o 50, om upphäfvande af det i 9 Kap. 6 § Handelsbalken gifna förbud mot förskrifning af högre ränta än efter sex procent.

5:o. Herr *P. Eriksson*:

N:o 51, om gästgifveri, håll- och reservskjutsens skiljande från jordbruket samt om anslag för härtill erforderliga medel;

N:o 52, om ändring af hvad 26 Kap. 4 § Byggningsbalken stadgar rörande byggnadsskyldighet af tingshus och häradshäkte;

6:o. Herr *Jöns Pährsson*:

N:o 53, att de till s. k. storläger eller lustläger anvisade medel måtte i stället anvisas till inköp af gevär;

N:o 54, att all gevärstillverkning efter äldre modell måtte upphöra och de härtill anvisade medlen användas för dylik tillverkning efter ny och tidsenlig modell;

N:o 55, angående meddelande af undervisning i militäriska öfningar vid folkskolorna samt om utlemnande till dessa skolor af gamla, till krigsbruk odugliga gevär.

7:o. Herr *Hessle*: N:o 56, om underdånig framställning till Kongl. Maj:t att till Riksdagens pröfning måtte successivt framläggas Lagberedningens förslag till allmän civillag;

8:o. Herr *Hierta*: N:o 57, angående ändring af 8 Kap. 1 § och 9 Kap. 1 § Giftermåls-balken;

9:o. Herr *Indebetou*: N:o 58, att arfvoden för den vid Riksdagen anställda kanslipersonal måtte bestämmas till visst belopp, utan afseende å den längre eller kortare tid riksdagen kommer att fortgå;

10:o. Herr *C. A. Larsson*: N:o 59, att aflöningen för Riksdagens kanslibetjening måtte bestämmas i rund summa för hela riksdagen utan afseende å dess längd.

Motionerna N:ris 50—59 bordlades.

11:o. Herr *A. J. Sandstedt*:

N:o 60, om upphörande af den nu utgående personliga skyddsafgiften och utgörande af ett deremot motsvarande belopp till folkundervisningens förbättring och utveckling.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

N:o 61, angående hyvägars indelning och underhåll.

Bordlades.

12:o. Herr *J. Otterström*:

N:o 62, om upphäfvande af hvad Kongl. Brevet den 9 Maj 1765 stadgar derom, att vissa personer böra i sakristian skriftas och derstädes undfå den Heliga Nattvarden;

N:o 63, att den, som före nya strafflagens tillämpning blifvit dömd för brott, som medfört vanföjd, må kunna, med iakttagande af de i nämnda lag gifna tidsbestämmelser, af domstol förklaras berättigad att åtnjuta medborgerligt förtroende.

Båda dessa Herr Otterströms motioner hänvisades till Lag-Utskottet.

13:o. Herr *Per Nilsson* från Christianstads län:

N:o 64, angående kronobrefbärings-skyldighetens ordnande;

N:o 65, att skyldigheten att underhålla bostadshus åt extra provincial-läkare måtte bestämmas i likhet med hvad om underhållsskyldighet af husen vid prestgårdarne finnes stadgadt.

14:o. Herr *Bengtsson*: N:o 66, om godtgörande af allmänna medel utaf kostnaderna för den s. k. kronobrefbäringen.

15:o. Herr *Magnus Svensson*:

N:o 67, angående beviljande af ökad understöd åt folkskolor med examinerade lärare, m. m.;

N:o 68, om ändring i 26 Kap. 4 § Byggnings-balken, rörande byggningsskyldighet af tingshus och häradshäkte.

16:o. Herr *F. W. Åman*: N:o 69, om återställande af tvänne med afseende å jernvägsanläggningen mellan sjöarne Wessman och Barken utgifna borgensförbindelser samt antagande af jernvägen med dess tillhörigheter såsom säkerhet för det till nämnda jernvägsanläggnings utförande af Rikets Ständer beviljade lån.

17:o. Herr *Dofsen*: N:o 70, om upphörande af utländsk skuldsättning och införande af ett inhemskt statskreditsystem.

18:o. Herr *Rosenberg*:

N:o 71, om rättighet för innehafvare af förenade skollärare- och klockaretjenster att inom ett visst maximum uppbära de för båda tjänsterna anslagna löneförmåner oafkortade;

N:o 72, om pension åt aflidne Majoren O. G. Carlqvists trenne oförsörjda döttrar.

19:o. Herr *O. B. Olsson*: N:o 73, om landshöfdingetjänsternas indragning och lönernas besparande åt Statsverket.

20:o. Herr Friherre von *Schulzenheim*: N:o 74, om indragning af Kongl. Kommers-kollegium samt att, intilldess sådan indragning varder verkställd, det derstädes ledigvarande president-embetet icke måtte tillsättas.

21:o. Herr *Carl Larsson* från Elfsborgs län:

N:o 75, om beviljande af anslag för inlösen af aktierna i det bolag, som verkställt omläggning af allmänna landsvägen genom Wedens och Bollebygd's härader af Elfsborgs län;

N:o 76, om upphörande af alla på jordfastighet nu lagda skatter och onera samt utgörande i stället af bevilling.

22:o. Herr *Ridderstad*: N:o 77, om tillsättande af ett särskildt Utskott för handläggning af motioner rörande försvarsväsendet.

23:o. Herr *O. Larsson*:

N:o 78, om efterskänkande af Kronans rätt till danaarf efter Hushållerskan Lovisa Skultin;

N:o 79, om skjutsningsbesvärets skiljande från jordbruket och beviljande af de för sådant ändamål erforderliga medel.

Samtliga motionerna, N:ris 64—79, bordlades.

I motionen N:o 79 instämde Herr *Dofsen*.

§ 3.

Föredrogs:

1:o. Rikets Ständers Revisorers berättelser om 1866 års granskning af de under Kongl. Kommers-kollegium ställda fonder och medel.

Hänvisades till Stats-Utskottet.

2:o. Rikets Ständers år 1866 församlade Revisorers berättelse, angående Banko-verket.

Hänvisades till Banko-Utskottet.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{4}$ 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.